

cumscriure l'àrea del mot, si no ben total almenys la de presència densa, car és un mot ben desconegut fora del quadrant NE. del nostre domini lingüístic, des del Montseny cap al N. i NO. fins al Vallespir, el Cadí i el Cardener; no és estrany, doncs, que no vagi ser recollit per cap dicc., ni tan sols els de Fabra, sinó només els *DAG.* i *AlcM.*, que essent obra de balears no han copsat bé totes les indicacions rebudes (veg. encara algunes dades de corresponsals de l'*I. E. C.*, en el *BDC* xx, 26).

L'indret més meridional on ho he sentit és a Moïà, on el mot és mort com a apellatiu: però hi ha una masia dita *La Tuta* —arrossen les espatlles quan pregunto què vol dir, 1935—; això és també el que em passà en algun punt més al N., fins i tot en un del Ripollès: a Surroca és nom d'una masia muntanyenca; en anomenar-me-la, pregunto, sense forçar, com ne diuen de les cavitats subterrànies: —*una kôbò, una báum*— i no hi afegiren més, 1935. Dels altres punts, no de tots tinc nota d'haver-me assegurat que és mot viu (encara que crec que sí en tots els següents). *Serrat de Les Tutes* en el trifini entre St. Bartomeu del Grau, St. Martí de Sobremunt i Sta. Cília de Voltregà (= *Cerro de la Tuta*, IGC 52'x00'), 1964; *Clot de la Tuta*, Palmerola (1954); *La Font de la Tuta*, al peu del Putjot (entre Lluçà i Santa Eulàlia de P.O.), 1964; *La Tuta*, masia edificada damunt d'un penyal escarpat entre La Nou i Malanyeu, 1959; una altra a la vall de St. Iscle de Colltort (Hostoles), 1985 etc.

En les notes dels altres és palès el caràcter apellatiu i amb consciència del significat. Com a Freixenet de Camprodon, on me'n parlaven com d'un cau o forat a terra: «aquella *túto* que es veu allí són les mines del Miàs», 1935; ja en el Vallespir, però de la banda Sud del terme de La Menera: «*Les Tutes* de Cal Rei són unes coves que ---» (1959): és doncs la fita màxima en direcció NE. En direcció O.: *Lo Forat de la Tuta* a Llanera (1964) i *Cova de la Tuta* a Riner (1927), en el Solsonès. I a Cerdanya, bastantes, tant a l'Alta com a la Baixa: *Lòz astútús* forat i roca vora l'entrada del poble de Llo; *Lòz tútús* del Terradell, són unes coves vora el Mas d'aquest nom, Vedrinys (1959); a Guils, a propòsit del NL *Les Tutes*, em contaren espontàniament que usen la frase comparativa «res... una cova com una *túto*» (1936), d'on resulta el matís distintiu de cova estreta, encongida, encauada.

Marquen la fita extrema NO. una *Cova de La Tuta* a Músser, ja en el Baridà, i el poblet de Bor, al cap occidental de Cerdanya, on hi ha la famosa *Fou de Bor*, vell niu arqueològic i meravella natural d'espelologia i hidrografia subterrània, ara vilment assassinada per la prepotent i desenfrenada cobdícia de l'últim alcalde franquista (que encara no és a la presó); després d'explorar-la, escrivia l'eminent prehistoriador Josep Colomines: «--- una deu d'aigua --- coneguda amb el nom de la *Fou de Bor*; damunt mateix, a 40 m., s'obre la boca de la gran cova anomenada per l'encontrada *La Tuta de la Fou*» (A. J. E. C. VIII, 1932, 14): aquesta és gran, però encara molt més enfondida i cada cop més difícil d'avançar-hi.

L'àrea del mot continua en terres d'Oc, pel domini llenguadocià, i més densament, pel gascò, en general, almenys en la meitat Sud d'aquest, i sobretot en els Pirineus, des del Coserans fins al límit basc; no sé que n'hi hagi dades medievals. Ja a l'Alt Arrieja hi ha la *Tute de l'Ours* prop d'Ax-les-Thermes (Dauzat, *RLR* LXVI, 67), i per la banda de Llenguadoc arribem fins a Castras, en el Tarn: «*tuto*: gîte, trou, repaire» (Couzinié, 1850). No sé pas si arriba més al NE., però més que figuri en el dicc. llgd. de Sauvages: «*túto*: gîte, trou, repaire, tanière»; però encara que la base principal del Sauvages és en el Gard, també arrellegà dades de tot el Llenguadoc, i se sabia molt bé Goudouli; tampoc hem de deduir tal cosa del Roine, ni de Provença, del fet que figuri en el *TdF*, car la seva definició no fa més que repetir les mateixes paraules de Sauvages i Couzinié.

Quant a Goudouli (c. 1610), el cèlebre poeta llgd. escriu en el dialecte de Tolosa que ja és a la ratlla del gascò: «çà, foussalous, quitàs las *tutos* des albàs». En domini gascò ja es documenta en G. d'Astros (NE. del Gers): «Countro la mort / nou y à ni fort / ni tour ni *tuto*»; i geogràficament ja comença pel Coserans, sense interrupció des d'Ax, i de Sorjat, Saurat i Auzat, prop d'Ax, en els quals el recollí Rohlf (id., *Pat. de Lescun*); definit, junt amb *touo* (veg. *TOU*): «*tuto*: abri sous roche, caverne», per Castet (*Gloss. Topon. du Castillonais*); hi ha un *Serrat de la Tute* a Augirein (no lluny de Saint Girons); i un contista d'Ardichén, prop de Massat, anomena *tuto* f. el cau del lleó (*Bouts dera Mou.* III, 10).

A la Vall d'Aran, ja vaig recollir *túta*, anomenant el cau o llodriguera de les feres i salvatgines, en els pobles de la part baixa (1924, 1925) i després l'hi vaig trobar en abundància en les enquestes de l'Onom. Cat. (1933-34). *Tuto* f. «grotte» a la vall de Gouelh (Luisson), *Bouts d. Mou.* IV, 10; *tuta* «tanière, caverne» com a corrent i vivent a la Vall de Caüterès (Meillon, *Esquisse Toponym.*, 236). Rohlf ja va recollir *túto* f. «grotte, trou, terrier du blaireau» a la punta SO. del Bearn, en el treball sobre el *Patois de Lescun* (*Misc. Alcover*); i després dóna *tuto* «tanière», ultra els pobles ja citats, a la vall més occidental dels H.-Pyr., i a l'Alt Comenge (Arrens, Barousse, Hds, *Le Gc.*, 71, § 339). Més notícies bearneses o gascones de *tute* en Palay.

En direcció Nord, encara en el centre de Gascunya: Polge ens dóna *tuta* «grotte» com a freqüent en la toponímia del Gers (*Mél. de Philol.* 1959, 51), i concreta la *Tute* du Diable a Montegut-Arròs; i una *tuta*, amb font, al peu de la roca de Notre Dame de *Tudet* (id. 1960, 38, 39). En fi l'*ALGc.* (III, 786, 'caverne, grotte') registra *túto* a les valls pirinenques de tot el domini, des de Saurat, fins a la ratlla del basc, i cap al N. cessant a la plana bearnesa i comengera; però encara en punts esparsos del tolosà i del Gers.

Afegim-hi de seguida una variant masculina, més rara, *tut*. Però aquesta la tenim documentada en el S. XVII, en G. Ader, que vivia a Lombez (extrem SE. del Gers, *Le Gentilhomme Gascon*, 2210); i fins a